

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредиштву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 17. У Сомбору 15. септембра 1883. Год. XV.

АМОСА КОМЕНСКОГ INFORMATORIUM MATERNUM.

Стари наши, који пре сто и више година помреше, не беху сретни да муњом пишу, паром да се возе, а телефоном разговарају, и кад би сад устали зачудили би се огромним проналасцима новијих времена. Зачудили би се и данашњем начину васпитања наше узданице, али овде не човековој мудрости и напретку, него устојалости, која је толико приметна у овој грани јавнога рада

Многа и многа поука и упута намењена учитељима и васпитаоцима пре двеста и више година, имаде потпуне своје важности и за данашња времена, и све донде, догод старе мане, стари грехи толико раскалашно флорирају у њиви народњег васпитања. Опак је начин, којим наши родитељи спремају дечицу од 6—7 година за полазак школе; нама је свима тај начин познат. Спомене ли се детету да ће скоро поћи у школу, то се не чини из радости што ће оно у школи много добра научити, којим ће и себи и другима у животу користити; не предочује му се блага душа новог родитеља (учитеља); не спомиње му се весела дружиница браће и сестара, која га у школи чека, од свега тога нема ни трага. Да ће дете скорим у школу поћи, дозна обично од матере и то тек онда, пошто је ма у чем скривило; обично мати повикне: „Чекај, у школу ћу ја тебе, пак ћеш онда знати за госу“! Такове, и тима подобне речи утиру детету пут до школе.

Да и пре двеста година не беше много лошије, види се отуда, што је гласовити педагог Амос Коменски већ 1636. год. написао ове речи:

„За сваки рад требамо доброг савета и ваљане спреме. Пре него што ћемо се Богу помолити, на суд поћи, пре него што ћемо ма какав рад отпочети, морамо о сврси и целима самога

рада размишљати, а из сваке радње нека провејава добра намера. Пак и родитељи нека се мало промисле, како и чиме децу за школу спремати ваља. Криво чине родитељи, који своје дете воде пред учитеља као теле пред месара, или као овцу у стадо, они ће тим поступком нанети многе и премноге сметње учитељевом успешном раду. Још горе чине они родитељи, који својој деци представе учитеља као неко страшило, а школу као неку казниону, па их тек онда у школу доведу, пошто су им у главу увртили саме школске прутове и строгост учитељеву, који деци и сиграње забрањује.

С тога нека родитељи и старатељи дечији овако поступају:

1. Је ли се време приближило кад ће дете у школу поћи, ваља му о томе говорити као о каквој веселој берби или о вашару; да ће оно скоро у школу поћи, где ће са друговима заједно и лепо учити, пак и сиграти се. Нека би му за ту свечаност набавили родитељи нову торбицу, нов шешир, ципеле, опанке или хаљине, књижицу са сликама, пак нека би му рекли: Драго моје дете, моли Бога, да што пре школа отпочне а онда ћеш добити ову или ову нову ствар, само буди увек поштен и послушан.

2. Добро је ако често пред дететом говоримо, како је то красна ствар, ићи у школу и онде се чему научити, јер од таквих људи постају велика господа, чиновници, љечници, адвокати, градоначелници, саветници, патријари, владике итд. све сами учени, богати и мудри људи, које сав свет поштује. Зато је много боље ићи у школу него чувати гуске или свиње, пак остати вечита кукавица и незналица. А у школи нема баш ни тако тешке радње; онде се ради и игра са таблицама, писаљкама, књижицама, прописовима, а има тамо и шећера. Да би пак деца такову радњу у игри заволела, неће бити с горега ако им дадемо креду или писаљку у руке, да по својој табlici малају и пишу како им је воља; ту ће бити потезова, крстова, ништица, звезда, дрва, коња итд. па ма ове слике и не одговарале својим оригиналима, оне ће деци олакшати посао у школи. У кратко: све што држимо да ће у деци пробудити вољу за школом и школским радом, све то ваља употребити.

3. Морамо настојати да дете заволе учитеља, то ћемо постићи, ако му приповедали будемо, како је учитељ мудар, добар и пријатан човек; како је пун красних врлина а кренак духом и телом; како децу јако љуби и с њима врло љубазно

поступа. Истина је, да некоје дете и каштигује, али само неваљалце, који су самовољни и непослушни; добру и послушну децу никада он не каштигује. О таквим стварима ваља често пред децом говорити и трудити се, да од њих уклонимо плашњу и страх од школе, а згодним питањима уверити се о њиховој вољи и чежњи за школом, н. пр. Је ли Милане, хоћеш и ти бити добар? Одговори ли дете „хоћу“, онда треба додати, како ће га г. учитељ зацело волети. А да би се дете за времена о мудрости и љубазности учитељевој уверило, добро је ако га пре почетка школе са каквим ма и мањим даром учитељу у стан упутимо. Учитељ као разуман и разборит човек схватиће тај маневар, пак ће дете пријатно ословити и са њиме се мало поразговорити; показаће му лепу какву књигу, слику и т. д.“ Тако вели Коменски.

И ако препоручена овде средства сувремености у свему не одговарају, јер носе белег јаке наивности, држимо да смо ипак школи услугу учинили са излагањем горњих савета, упућених на адресу српских матера. Од колике су пак важности Коменскове речи, знаће то боље учитељ-практичар, кога доста труда стане док свога „новајлију“ увери о својој пријатности и љубазности. Родитељи треба да већ зарад среће свога рође-нога детета добро промере значај и замашај сваке речице, коју о школи и учитељу пред децом изговоре. Крајње је време да се кућа са школом споразуме, и да не буде места пребацивању: као да би домаће васпитање стојало на истој ступњу, на ком беше пре двеста и више година.

По немачком.

Г. В. равн. учитељ.

НАДГРОБНИ НАТПИС ПЕСТАЛОЦИЈУ

у Виру у Швајцарској.

Овде почива

ХАЈНРИХ ПЕСТАЛОЦИ,

родио се у Цириху 12. јануара 1746

умро у Вругу 17. фебруара 1827

Избавитељ сиротих у Најхофу

Народни говорник у Леонарду и Гертруди

Отац сирочади у Станцу

Оснивач нове школе

У Бурдорфу и Бухсеу

У Ифердену васпитач човечанства

Човек, хришћанин, грађанин

Све за друге ништа за себе

Буди благословено име његово.

У том лепом надгробном натпису смештена је тако рећи цела биографија славнога реформатора педагогије.

СЕДНИЦА ВИСОКОГ СРБСКО НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА

од 19. Августа 1883.

(Свршетак.)

Управа више девојачке школе Новосадске подноси извештај за годину 188²/₃. Из извештаја и из приметаба г. главног школ. референта види, да је успех у овој школи много бољи био од лањскога; но да ученице читава три месеца зимња пркву полазиле нису, и да још нису набављена нуждна учила за кућарство. — С тога се наређује да ученице ове школе и преко зиме, — изузевши само најстрожију зиму која никако од две три недеље дуже не траје, — са својим учитељима у цркву точно сваке недеље и празника ићи имају, а општина се новосадска поново позива да за наставу у кућарству нуждне справе о свом трошку набави, и да се о умножењу школске закладе својски постара. (Заклада ове школе сада се састоји из главнице од 3723 фордината.)

Управа више девојачке школе новосадске подноси наставни план за 188³/₄. годину, и моли да се за суштирање четвртог учитељског места награда одреди. На образложени предлог господина гл. школ. референта одређује се за наставу у земљопису у сваком разреду по један, а за наставу у повестници такође само по један час седмично а кућарство се има у сваком разреду по један час седмично предавати, и према томе одсада ће бити у I. разреду ове школе 25; у II. 26; у III. 27 и у IV. 28 седмичних наставних часова. Према томе садашњи учитељи и учитељице само ће укупно шест часова суплирати за које им се одређује по 60 фр. од часа, свега 360 фр. годишње награде. О овоме се има саборски одбор и дотична школска управа ради равнања известити.

Управа више девојачке школе Сомборске подноси извештај и главни каталог исте учитељске школе за 188²/₃ школску годину, из ког се види да је у четири разреда ове школе било 52 ученице од којих 43 из Сомбора, 6 са стране; 49 ученица биле су православне, 1 еванђеличке и 2 израиљске вере. У течају године три су ученице школу оставиле; успех у три нижа разреда био је уобште добар а у четвртом врло добар. В. Шк. Савет усвајајући образложене предлоге г. главног школског референта наредио је да се у овој школи наставни часови имају у своје време точно започињати и свршивати; одмори између наставних часова најдуже да 10 минута трају, да учитељица Софија Јорговићка има гимнастику женску ученицама предавати, и да се општина Сомборска има поново позвати и пожурити да све оне предлоге, које је овај Школски Савет њој из седнице од 15. Септембра прошле године у погледу на поправке у школи, на учитеље, на наставу и васпитање у овој школи, као и у погледу на оснивање врта школског и забавишта, што скорије и без оклевања изврши и о томе овамо извештај поднесе.

Мита Калић учитељ више девојачке школе у Н. Саду моли да му се 80 фр. у име станарине определи. Пошто за ово нема основа у уредби за вишу женску школу, то се молба ова не може уважити.

На молбе Милеве Симићеве учитељице више девојачке школе у Н. Саду, Светозара Дамјановића учитеља више дев. школе у Панчеву и

Катарине Петковићке учитељице исте школе, да им се накнади путни трошак за путовање у Бају на наставни течај из мађарског језика, упућују се србске црквене общине у Новом Саду и у Панчеву да молби проситеља задоста учине и дотичнима путни трошак и припомоћ накнадно даду, као што су то и све друге общине својим учитељима приликом наставних течајева давале.

Катарина Петковића учитељица више девојачке школе у Панчеву моли сведочбу о свом раду у истој школи, упућује се управа и патронат више девојачке школе у Панчеву да молби овој задоста учине.

Светозар Дамјановић учитељ више дев. школе у Панчеву јавља да није могао ове године учитељски испит у Загребу положити, с тога што је у време добивеног рока морао у Баји на течају мађарског језика бити и испит из мађарског језика по добивеном упутству полагати. Моли да му се рок за полагање испита до свршетка Јунија 1884. продужи. Молба се ова уважава.

Просветни прорачун за 1883 године на основу доказаних потреба сачињен је, одобрен, вис. саборском одбору поднесен. По смислу овога из клирикалног фонда издаје се ове године на просветне цели до 66.000 форинти.

Глојанска община моли годишњу припомоћ из нар. фондова за своју вероисповедњу школу, пошто је није у стању сама сходно прописима законским издржавати. Молба ова има се саборском одбору упутити.

Бранко Михајловић искушеник манастира Гргетег и Павле Николић манастирске ђак, моле да се у учитељску школу приме. Обе се молбе одбијају пошто су проситељи само основне школе свршили.

Ђорђе Тосић парох кишфалубски моли да се његов син Павле који је шести разред мађарске народне школе у Мухачу свршио у учитељску школу Сомборску прими. Молба се ова неможе уважити пошто син проситељев није прописане предходне науке довршио.

Даница Јовановић из Уздина свршена ученица IV. р. в. дев. шк. у Панчеву моли да се у учитељску школу прими и да јој се стипендија подари. —

Упућује се да се упише за редовну ученицу у србску учитељску школу, а као таква да за стипендију поново молбу поднесе.

Даници Николић удатој Чакловића из Томашеваца, на основу молбе њене и прикључених доказа о свршеним наукама изузетно се дозвољава, да може испит из првог приправничког разреда, за који се приватно спремила, положити.

Емилија Лазићева из Бача и Јулка Милашиновићева из Сомбора, које су четврти разред више дев. школе свршиле, али им још четири месеца од прописаних година за ступање у учитељску школу недостаје, примају се у учитељску школу с тим да дотле немогу оспособљене бити за учитељство, док седамнајсту живота свог годину ненаврше.

Олга Алексићева кћи народног учитеља у Баваништу, која је прошле године први разред државне учитељичке школе у Суботици редовно учила, прима се на молбу отца свога за редовну ученицу у први разред србске учитељске школе Сомборске.

На молбу Ане Ђурђевићеве приправнице III. разреда, која је из више предмета слабу оцену добила, дозвољава јој се да се у течају првог полугодишта приватно спрема а друго полугодиште као редовна ученица да понавља.

На молбу Ђорђа Станојевића свршеног ученика грађанске и кадетске школе, који је војничку дужност већ свршио, дозвољава му се да може у горњокарловачкој учитељској школи испит из првог разреда положити и даље редовно педагогијске науке у истом заводу слушати.

Прочитан је извештај више девојачке школе у Панчеву за 188²/₃ годину. Узима се на знање с тим да се по предлогу господина главног школског референта има патронату и управи ове школе наложити, да се све оне приметбе које су прошле године од овог Савета у погледу на ову школу учињене, у колико су досада неизвршене, имају што скорије извршити.

Од високог патроната гимназије Карловачке поднешена је ствар о пензионовању професора Павла Кречаревића на решење заједно са рекурзом истога професора против решења патронатског. Ствар се у овом састоји. Професор Павле Кречаревић уз препоруку управе гимназије Карловачке поднео је молбу патронату гимназијском, да му се после навршене тридесетогодишње професорске службе, коју у истој гимназији од 5. Октобра 1853 непрекидно одраваља, и пошто је међутим у своје време професорски испит положио, а сада је већ остарио и очима ослабио, подели по смислу закона пензија постигнуте плате урачунајућ овамо и пет квинквенала али без станарине, што све износи годишње 1600 фр. Патронат гимназије Карловачке закључио је да се молба професора Павла Кречаревића за умировљење у начелу уважи, али да му се даде само пензија првобитне а не постигнуте плате, пошто непостоји фонд за мировину професорску. Противу овога поднео је професор Павле Кречаревић рекурз на Школски Савет молећи да му се и други део молбенице уважи доказујући да њему по закону после тридесетогодишњег професорског службовања припада мировина у износу постигнуте плате, какву добијају и професори на државним гимназијама у овој монархији.

Пошто се Његова Светост Патријарх, као уједно председник и патроната гимназије карловачке из седнице удали, Школски Савет под председавањем сучлана свог Протојереја Јована Бороте продужи саветовање и после дугог и свестраног саветовања донесе решење да се професору Кречаревићу после тридесетогодишње службе по смислу закона мировина у износу постигнуте плате определи, према овоме да се про-светни буџет још за ову годину попуни, а о решењу овом да се високи саборски одбор и патронат гимназије карловачке известити.

РАЧУНСКА НАСТАВА У НАРОДНОЈ ШКОЛИ.

Први разред.

(Наставак.)

Разлагање бројева од два до десет. Окретност у колу 1—10 је тако рећи оруђе за виша кола. Што се поред увиђавности постигне већа

вештина у малом, у толико је сигурније и брже напредовање у већем. Да се дође до те на увиђавности основане вештине, ваља да се бројеви посматрају колико могуће свестрано; то се постиже разлагањем бројева у све њихове састојке. Тим разлагањем долази се тако рећи само од себе до резултата за разне рачунске операције, који се у толико боље запамте, што се сви *на једном осмивају*. Али ти резултати, што се добију разлагањем, не смеју се на памет учити, као н. пр. речи и стихови; они треба да постану ствар памтења многим *рачунањем*, *вежбањем*. Истина да је у почетку довољно, ако дете, кад му се зада да н. пр. 5 и 3 у *један број* скупи, дода на 5 најпре један, где можда себи те 3 јединке наочигледно представља потезовима или прстима, али настављеним вежбањем треба најпосле до тога да дође, да спајање од 5 и 3 у 8 постане једно, т. ј. ствар памтења. Нека и гледа дете у три три јединке, ипак треба и до тог да дође, да три у његовој укупности дода на пет. То ће се у толико лакше постићи, кад се детету докаже, да се број осам састоји из пет и три, јер из тог једног одмах увиђа, да су три и пет осам, пет и три осам, осам мање три пет, и осам мање три пет. Кад се ти резултати онако обраде као што је напред речено, онда морају они најпосле да се запамте, што дакако неће бити код све деце у исто доба.

Горњим разлагањем добивена су по два резултата за додавање и за одузимање. Други пример ће показати, да се у *једном* разлагању могу да налазе и све *четири* операције. Осам се даје разложити у два четири, одкуд сљедује, да је 4 и 4 једнако 8; 8 мање 4 једнако 4; 2 пут 4 једнако 8; половина од 8 једнако 4.

Овде у почетку, где је број јединака још мали, долази се разлагањем до сарамерно мало резултата; наочигледношћу може ту да се дође до јасне представе; веза између појединих операција види се ту непосредно, те није нужде, да их делимо једну од друге. То је разлог, да се на овом и следећем степену четири рачунске радње заједно предузимају. Све ћемо резултате добити, кад сваки број у *два* састојка разложимо, као што т показују три претпоследње стране у нашем буквару. Одмах прва слика на првој табlici показује један правоугаоник, који је усправљеним потезом раздељен у два поља; у сваком је пољу у средини по једна тачка. Та слика показује да се број два даје разложити у два један, одкуд се изведе, да је 1.) један и један два; 2.) два мање један је један; 3.) два пут један је два; 4.) половина од два је један.

Свака слика нацрта се *за себе* на школској табли, да је пажња дечија управљена увек само на *један* предмет. Велика школска штица, на којој треба да се налазе све те слике по реду као и таблица у буквару служи само за понављање и за писмено вежбање. Пошто је т. ј. број два посматран као што је наведено, онда треба и деца ту прву слику да прецртају.

И код свију идућих слика побележени су већ сви резултати, који треба да се на њима науче, тако да није нужно да за све поступак потанко разлажемо. Као пример за све њих узећемо седму слику на другој табlici у буквару Она представља број осам раздељен у два једнака поља:

Лево стоје 4 тачке, десно 4 тачке; или озго стоје 4 тачке, доле 4 тачке. То показује да је 4 и 4 осам. Четири тачке налазе се дванут; дакле 2 пут 4 тачке су 8 тачака, или 2×4 је 8. По две тачке стоје увек једна испод друге; дакле $4 \times 2 = 8$. — Кад од осам тачака четири тачке одузем (те тачке треба покрити папиром), онда остају још четири тачке; дакле $8 - 4 = 4$ Потез између оба поља раздељује осам тачака у два једнака комада (дела); на место тог потеза ставићу правачник, да се боље види. Отуд слеђује, да је половина од осам=четири. Две тачке налазе се четири пута. Дакле је четврти део (четвртина) од осам два.

После тог посматрања долазе оваква питања: колико је $4 + 4$? колико је $8 - 4$? колико је 2×4 ? колико је $\frac{1}{2}$ од 8? колико је 4×2 ? колика је $\frac{1}{4}$ од 8? који број мора на 4 да се дода, да се добије 8? За колико је 8 веће од 4? За колико је 4 мање од 8? колико пута по 4 је 8? колико пута по два је 8? Од ког је броја 2 четвртина? који део од 8 је 4? који део од 8 је 2? колико је 8 мање 2×2 ? 2×3 ? за колико пута по 2 је 8 веће од 4? и т. д.

Уз та већбања са чистим бројем ваља да иду и примењене задаће. Н. нр. Јова има 4 новчића; и Илија има 4 новчића; колико имају скупа? Јова има 8 новчића; од тог да Илији 4 новчића; колико је новчића задржао Јова? Јова добије данас 4 новчића и сутра опет 4 новчића; колико пута по 4 новчића има? колико скупа? Јова потроши од својих 8 новчића половину; колико му је остало? Јова и Никола добију скупа 8 јабука, да их међу собом подједнако поделе; колико добија сваки? Њих 4 деце добије свако по 2 пера; колико сва скупа? 4 деце треба међу собом да поделе 8 јабука; колико добија свако? (Даћемо једном детету 8 прутића, дл их тако раздели између своја четири друга, да свакоме даде најпре један и после опет један.) Једна земичка кошта 2 нов. Шта коштају 2, 3, 4 земичке? Метар пантљике кошта 8 новчића. Колико кошта дакле по метра, једна четврт, три четврти? и т. д. и т. д.

При задавању таквих примењених задаћа биће често нужно, да се помиње какав новац или мера. Разуме се по себи, да о тим стварима не треба деци само *говорити*, него им се морају те ствари и *показати*; то може бити при науци гледања, али и рачунска настава пружа на *разним* степенима доста прилике за то; из почетка морамо се ограничити само на онај новац и мере, које су деци приступачне у свакидањем саобраћају. Од новца снадају на овај први степен новчић, четир новчића и десетак; од мера метар са његовим разделењем у 10 дециметра и литар са разделењем у 10 децилитра, даље килограм и по килограма (фунта). Мере, нарочито метар, треба да су увек пред дечијим очима, како би се честим гледањем утувиле у памтењу.

Слику, коју је учитељ са децом предузео, треба деца после тога увек да прецртају. То могу да чине или са табле, или са рачунске штице или из буквара. Пошто су то више пута радила, треба да знају и на памет да их начине. Рачунска штица служи још и за понављање; дете каже речима, шта која слика представља. Прво се чита штица по реду, после преко реда и са мењањем правца.

Резултати, који се добијају разлагањем првих десет бројева, од

најјаче су важности за све рачунање и због тог се мора у њима све догле да вежба, догод се у главу не утуве; али ствар памтења треба они да постану честим понављањем на дотичној штици, прецртавањем и писменим представљањем са цифрама (о том мало даље), а нипошто учењем на памет.

Упознавање са цифрама. Ово што је досад изложено даће учитељу доста посла за три а и више месеца. Пошто су се деца досад учила и вежбала само на наочигледан начин, то се сад већ може без опасности да пређе са *ствари* на *знак*, са слике на цифру. Учитељ нацрта на школској табли слику и стави поред ње дотичну цифру. Уз то деца говоре: То је *једна* тачка --- то је *цифра један*; то су *две* тачке — то је *цифра два* и т. д. На табли стоје све дојакоње слике и уз исте свих десет цифара Исто таква штица треба да се налази у школи. Прилежним преписивањем и пропитивањем навикну се око и рука на те форме. Цифре се читају и пишу најпре по реду, после и преко реда. Где стоје седам тачака? — Покажи цифру седам. — Шта значи ова цифра? — Напиши са тачкама, колико ова цифра значи (дете црта дотичну слику) и т. д. Најпосле се слике, што су у буквару, прецртају тако, да у свако поље дође у место тачака дотична цифра.

Писмена вежбања. Деца се најпре упознају са знацима + (више), — (мање) и = (једнако је). После се праве низови на тај начин, да се неки број на све бројеве додаје и неки број од свију бројева одузима (разуме се да резултат не сме да прелази десет.) Први низови постају на школској табли под управом учитеља. За исте је форма $3 + 2 = 5$, $7 - 4 = 3$. Доцније долазе измешане задаће, задаће са више него два сабирка и најпосле и такве, у којима је спојено сабирање и одузимање, н. пр. $6 + 3 - 4 = ?$ Ако време дозвољава, могу да се предузму још и вежбања у састављању бројева, н. пр. $5 = 3 + ?$ — Особито код тих последњих вежбања не сме да се пропусти наочигледно представљање. Ова вежбања биће за учитеља знаменито олакшана, ако ученици имају „Рачуницу за срп. нар. школе. I. књигу“ (изишла код Браће Јовановића у Панчеву). У истој се налазе сва наведена вежбања у свој њиховој разноврсности.

Писмена вежбања у множењу и делењу нису овде још нужна, јер је за то још мало материјала.

Пре но што пређемо на идуће коло бројева, сматрамо још за нужну напомену, да је особито важно, да се број десет добро увежба; деца морају да знају сасвим сигурно да кажу, колико се мора на неки број да дода, на да се добије број десет и колико остане, кад се од десет неки други број одузме. На тој вештини оснива се брзо и сигурно прелазење из једне десетице у идућу или предходну десетицу.

(Наставиће се.)

ВИШЕ ДЕВОЈАЧКЕ ШКОЛЕ У ХРВАТСКОЈ И СЛАВОНИЈИ.

У осмом комаду „Службеног Гласника“ штампан је нов наставни програм за више девојачке школе у краљевини Хрватској и Славонији и наредба, којом се исти прописује.

У наредби се наводи, да се у првој линији ишло за тим, да се ученице што више „растерете“. С тога је наставно градиво код свију предмета у уже границе стегнуто, те је испуштено све, што за образовање девојачко није неопходно потребно. Тако је било могуће, да се наставни часови, рачунајућ овамо и певање и гимнастику, у сваком разреду сведу на 25 сати на недељу. Тим је постигнуто, да ученице не требају у школи никад да бораве више него 5 сати на дан, те добивају времена, да и код кућнога посла помажу. С тога је и број задаћа у свима разредима смањен, а у 7. и 8. разреду само су школске задаће одређене, да ученице, кад из школе кући дођу, њиховим израђивањем не буду спречене, да код кућнога посла суделују.

Даље се помиње, да је код свију предмета, код којих то нарав ствари допушта, градиво тако разређено, да у сваком разреду сачињава неку целину и да се оно, што је у нижим разредима предузето, у вишим разредима допуњује и раширује т. ј. да је у новом наставном програму досљедно проведено начело концентричности наставе. Тим се хоће да постигне, да и оне ученице, које не могу све разреде више девојачке школе да сврше, ипак понесу из школе за практични живот неко заокружено знање.

Најпосле се дотиче наредба и наставне методе, које се треба придржавати у вишим девојачким школама, јер од наставног програма биће само тако користи, ако га учитељи буду ваљано извађали и нарочито ако буду вазда свесни задаће, коју има виша девојачка школа. О томе говори наредба овако:

Виша девојачка школа је по својој нарави наставак народне школе, те с њом спојена сачињава једну органску целину.

Као таква не може имати друге задаће него да знање, које су ученице стекле у народној школи, с особитим обзиром на религиозно-морално васпитање и на практичне потребе живота, даље развија и раширује.

По томе не сме се виша девојачка школа, нарочито што се тиче методе настављања, од народне школе удалити, него јој се мора што више прикључити.

Дакле и у вишој девојачкој школи треба да се наука с ученицама самим у школи развија те тако удеси, да ученице у битности већ у школи науче, што је било предметом наставе, а код куће да ствар само понављају, како би ју могле што чвршће да запамте. Ученице треба да се надаље науком наводе на самостално мишљење и самосталан душевни рад и да се оспособе, да се о предмету наставе знају својим речима разумљиво и јасно изразити.

Пуко предавање, знанствено разглабање и систематично настављање као и механичко напаметно учење из више је девојачке школе посве искључено.

Још да наведемо број сати, који је по новом наставном програму одређен недељно појединим разредима: За веронауку по 2 сата у сваком разреду; за хрватски језик у V. разреду 3 сата и у осталима по 2 сата; за немачки језик по 2 сата у сваком разреду; за земљопис по 1 сат у V. и VI. и 2 сата у VII. разреду; за повесницу 1 сат у V. и по 2 сата у VI. и VIII. разреду; за природопис 1 сат у V., 2 сата у VI. и 1 сат

у VII. разреду; за природословје 1 сат у VI. и по 2 сата у VII. и VIII. разреду; за кућарство 1 сат у VIII. разреду; за рачун по 2 сата у сваком разреду; за геометријско обликословље по 1 сат у V. и VI. разреду; за писање по 4 сата у сваком разреду; за краснорис 2 сата у V. разреду; за женски ручни рад по 4 сата у V. и VI. и по 6 сата у VII. и VIII. разреду; за певање по 1 сат у сваком разреду, а тако и за гимнастику по 1 сат у сваком разреду. По томе износи број недељних сати за сваки разред 25.

СА СРПСКЕ ПЧЕЛАРСКЕ СКУПШТИНЕ.

Српски Итебеј у Банату 28. авг. 1883.

Честити парох итебејски и вредни пчелар г. Паја Јанковић у договору са више српских пчелара сазвао беше путем јавних листова све Србе пчеларе и пријатеље пчеларства на давањњи дан на прву српску пчеларску скупштину у Српски Итебеј.

Услед тога позива искупио се беше данас повелики број гостију, понајвише из Баната и то највише нар. учитеља и свећеника. Да су се ови задњи у тако лепом броју позиву одазвали, заслуга је високопреосвештеног дијецезана тамисградског г. епископа Ђорђа Бранковића, који је сво свештенство своје дијецезе наредбом окружницом упутио, да скупштину ту посете, упозорио их на важност пчеларства и на корист, коју баш наш народ од неговања пчела имати може. Од у Српству досада припознатих пчелара видисмо тамо г. Јов. Живановића професора из Сремских Карловаца и г. Посниковића из Београда уредника „Пчеле“.

Око 10 сахати пре подне састаше се посетиоци — до 100 на броју — у тамошњој српској школи и г. П. Јанковић као сазивач поздрави госте искреном српском добродошлицом и позове скупштину да се конституише и свој рад одпочне. Услед тога а на предлог г. проф. Живановића буде уз бурно живео за председника велезаслужни сазивач г. парох П. Јанковић, а за перовође башахидски парох Павле Димић — „који је као перовођа српског народног сабора и тако вичан том послу“ — и г. Косић учитељ из Вел. Кикинде изабрани.

Председник проглашујући скупштину као конституисану у кратко бади поглед на досадањи покрет српских пчелара. Напомену да је пре 5 година прва српска пчеларска скупштина у В. Бечкереку држана и да је иста нацрт правила за српску пчеларску задругу створила и ондашњем местном одбору поверила, да правила вис. влади на одобрење поднесе. Местни одбор то до данас учинио није — неће да испитује узрок, ради чега се то тако десило, но сматрајући данашњу скупштину као продужење пре 5 година одпочетог рада — предлаже: да се тада зготовљени нацрт штатута прочита и затим у претрес узме.

Предлог председников буде једногласно усвојен и пошто је перовођа г. Димић нацрт у свој целости прочитао, прими се исти за основ специјалне дебате. После подужег специјалног претреса — у коме су гг. проф. Ј. Живановић, адв. Милан Петровић из В. Кикинде, Паја Телечки парох из Српске Неузине, Бранко Јовановић бивши митровачки градски

капетан; Јов. Поповић председник бечкеречке срп. занатл. задруге, Васа Радовић економ из В. Кикинде, Емил Петровић велепоседник и др. учествовали — буде штатут са мање више знатним променама примљен. Пошто подне већ превалило беше, то се скупштина одложи до 3 сата по подне и гости оду у српску гостиону на заједнички ручак. При обеду прву наздравицу наздрави председник сазивач Његовом Величанству — затим високопреосвештеном г. епископу Бранковићу и свима гостима, г. проф. Живановић присутним свећеницима, парох Телечки проф. Живановићу и пароху Димићу, парох Димић г. Посниковићу уреднику „Пчеле“ и т. д. Ручак се свршио око 2 сахата и перовође се повуку, да записник и приљени штатут зготове.

Међутим описаћемо укратко склоп и цель задруге. Српској пчеларској задрузи је цель, да шири љубав неговању пчеларства у српскоме народу и мисли ту цель постићи издавањем стручног листа, набављањем кошница и свију пчеларских справа уз што јефтинију цену, и распростирањем пчеларске поуке чрез од задруге плаћеног учитеља путника (Wanderlehrer.) Сваки Србин може бити члан задруге и плаћа уписнину од 50 новч. једаред за свагда, сем тога годишњу чланарину од 2 фрта. За ото добија лист „Пчелу“, који месечно на целом табаку велике осмине са илустрацијама излази и годишње 5 фрта, стаје — бесплатно. Осим редовних чланова има оснивача, почасних, и дописујућих чланова.

Оснивачи су они, који ван уписнине и редовне годишње чланарине у фонд друштвени најмање 10 фрти унапред једном за свагда уплате; за почастне чланове бира задруга оне, који су себи заслуга за ову задругу или у опште за српско пчеларство стекли; дописујући су чланови пак они, који на пчеларској књижевности раде и обвезани су годишње бар један чланак за друштвени лист написати. Ово је у главном садржај правила.

У три сахата по подне продужи се скупштина по пре што се даље рад одпочео г проф. Јов. Живановић држао је предавање из историје пчеларства и о користи истог по наш народ. Напомену како су Славени, наособ пак Срби од најстаријих времена вредне, велике и знамените кованлије били, како је Немања и Стеван Душан силни пчеларство јако неговао, како пчела сем тога што нас учи раду и трудољивости даје нам користи још у животу и у распољивању биљака велеважну улогу игра. Предавач је своје лепо предавање са веома занимивим и поучним примерима вешто зачинити умео, али и би од стране служалаца бурним „живео“ обдарен.

Затим буде примљени штатут поново прочитан и усвојен. За председника задруге изабере скупштина на годину дана г. Пају Јанковића, а за тајника г. Паланачког учитеља, за благајника г. Ђ. Михајловића пароха, сви из Ср. Итебеја и управни одбор из места и околине, јер је за седиште управном одбору за годину дана Срп. Итебеј опредељен.

На предлог председника изабра задруга себи за покровитеља високопреосвештеног епископа темишварског г. Ђорђа Бранковића и сем што га је о овом избору брзојавним путем известила, одреди депутацију од три члана: гг. председника, пароха Пају Телечког из Срп. Неузине и одв.

М. Петровића из В. Кикинде, која ће депутација имати лично г. епископа замолити, да се покровитељства прими.

Пре по што би овај извештај завршили за милу дужност сматрамо са признањем овде споменути павиљон вредног пчелара г. пароха Паје Јанковића, који је он уз припомоћ вредног свог друга учитеља ондашњег г. Паланачног подигао, који садржава преко 186 кошница Ђерзонски и смемо смело рећи којем кованлуку у српству нема пара; посетиоци скупштине гледајући уживаху у љепоти и дивише се реду и тачности ковандија, који о свакој кошници редован дневник воде.

Још ми је напоменути да је Земун опредељен за место идуће пчеларске скупштине.

Узимајући у обзир важност пчеларења и корист коју сваки уз познати трошак од истог имати може уверени смо: да ће сваки Србин, коме бољитак и напредак свог народа на срцу лежи — хтео он са пчеларством бавити се или нехтео — као члан у ову задругу ступити и тиме бар материјално омогућити, да задруга своју истакнуту племениту циљ као што треба постићи узмогне.

Они који желе као чланови у задругу ступити имају се задружном председнику под адресом Hochwürl. Herrn Paul Janković serb. Pfarrer in Serb. Ittebe (Banat) пријавити. (Фрушка Гора.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Српске школе у троједној краљевини.) „Застава“ доноси један допис из Нове Градишке, у ком се дописник тужи, да се при намештању учитеља по српским местима не пази на то, да исти буду Срби. Тако је у селу Машићу, где су сва деца православна, учитељ римске вере. Напротив нема примера, да би у којој хрватској школи био Србин учитељ. Заиста би било већ крајње време, да се одузме основ таквим тужбама.

(У кр. великој гимназији у Осеку) било је на крају прошле школске године 305 јавних и 9 приватних ученика. По вери су били 228 римокатолици, 45 православни, 38 израелићани и 3 евангелици. Испит зрелости полагала су 32 ученика, а положише га 25 (с одликом 5), 3 су одбијена на 2 месеца и 4 на по године. На челу овогодишњег извештаја налазе се расправе „Још која о десетерцу“ од Ф. Ж. Милера и „Декартова космологија“ од А. Ласке.

(Школе у Румуњској.) У Румуњској постоје сада 2459 основних сеоских школа за оба пола, на којима настављају 2101 учитељ и 358 учитељица и које полазе 74.532 мушке и 8544 женске деце, дакле укупно 83.076 деце; даље 146 варошких мушких основних школа са 475 учитеља и 23.832 ученика. Број варошких женских основних школа износи 125 са 342 учитељице и 12.989 ученица. Румуњска има даље 7 лицеја са 160 професора и 19 гимназија са 180 професора; у лицејима је било 2108, у гимназијама 2077 ученика. У постојећих 9 учитељских школа раде 99 професора, а број ученика је 1512; даље има 8 примарних нормалних школа са 85 професора и 741 учеником, 5 трговачких школа са 56 професора и 722 ученика и 12 секундарних и стручних школа за женскије

са 144 учитеља и 1316 ученица. Разних специјалних школа има 31, на којима раде 217 професора и које полазе 2316 ученика и ученица. Румуњска има два свеучилишта, у Букурешту и у Јашу. Оба свеучилишта имају 87 професора и 693 ђака. На свеучилишту у Букурешту уписане су и 4 женскиње, од којих једна слуша филологију, друга философију, а остале две медицину. Најпосле постоје у Румуњској још 205 приватних школа са 1120 учитеља и учитељица, које полази 13.124 мушке и женске деце. Укупан број свију сада у Румуњској постојећих јавних и приватних школских завода, без обзира на категорију, износи по томе 3028 са 5424 учитеља и учитељица, а све те заводе полазило је у прошлој школској години 144 566 ученика и ученица.

(О стању народних учитеља) донео је ових дана чланак „Vossische Ztg.“, који је један од најмеродавнијих политичних листова у Немачкој. Исти долази до овог закључка: „Питање о поправци стања народних учитеља културно је питање првога степена. Полиција, затвори и казнени заводи неће моћи да зауставе деморализацију, догод не победи уверење да је основ народном напредовању у народној школи и да ниједан капитал не носи веће камате, него онај, који оружја народне учитеље снагом и вољом за њихов позив.“

(Споменик Бранку Радичевићу.) Изишао је позив ради скупљања прилога за подизање споменика Бранку на карловачком тргу. Све прилоге ваља слати г. проти Јовану Бороти, професору богословије у Карловцима.

РАЗНО.

(Изложба женских ручних радова) из Бачке, за коју смо у прошлом броју јавили, да је 21. Августа отворена, трајала је осам дана. На њој су били изложени у пет пространих дворана Сомборског градског дома различити женски ручни радови врло укусно и лепо расположени. За радове из србске учитељске и висше девојачке школе Сомборске био је у великој дворани један засебни стол намештен, на коме су изложени били послови наших највештијих и највреднијих радилица садашњих и бивших приправница србских, као и радови ученица Сомборске србске висше девојачке школе, са србским и мађарским надписима. Врло су лепе послове изложиле: Суботичка државна школа за учитељице; новосадски и бајски васпитни заводи калуђерички, новосадека женска грађанска школа и многе поједине госпође и просте радилице из Бачке. Међу радовима простих жена највећма су се одликовали дивни ћилимови, фини безови и везови са златом, србских, буњевачких и шокачких жена, који нам сведоче, да су наше просте жене у домаћој радиности вештином и укусом далеко надмашиле желе осталих народâ, који с нама жива. 28. Августа, пре него што ће се затворити изложба, проглашене су награде, које су највештије радилице за изложене послове своје добили. — Даване су златне, сребрне и обичне дипломе. Између осталих златне дипломе добили су: србска учитељска школа Сомборска и госпођа учитељица ручног рада у истој школи Софија Јорговића. Од приправница добиле су златну диплому госпођице Наталија Лујановићева, Александра Ђорђевићева, Јелена Берићева, Милева Радакова, Персида Печујчева и свршена ученица висше девојачке школе Вјера Вукићевићева. Сребрне дипломе добише: Госпођа Рахила рођена Поповић удата Шестановић и госпођица Марија Мандукићева србске учитељице, Александра Гргурова приправница, и Даринка Бугарска, Александра Михајловићева и Вукосава Поповићева ученице

српске више девојачке школе Сомборске. — Дипломом признавања отличене су српске учитељице: госпођа Јулија Миловића рођена Нанчићева и госпођица Љубица Риговљева; приправнице: Анђелија Спајићева, Ана Георгијевићева, Даринка Берићева, Зорка Вујковићева, Олга Ракићева; ученице више девојачке школе: Јулка Бркићева, Вукосава Маширевићева; Јулка Теодоровићева, Софија Ђурићева и Смиљка Стојковићева. — За изложене најбоље радове по домаћој индустрији обдарене су дукатом у злату само ове највештије радилице: Госпођа Јелисавета Вучерића из Чуруга; Марија Божићева и Агница Пејићева из Сантова; Јула Радоњића и Милица Тубића из Мопорина; Христина Беквалчева и Ката Веселинова из Каћа; Драга и Љубица Банићева из Ковиља; и Драга Ђирина из Ђурђева. За приређење ове изложбе стекао је највеће заслуге оvd. гимн. професор Маргалић.

(*Магица Сриска.*) Главна овогодишња скупштина била је 31. августа о. г. у Новоме Саду. На истој је било преко 60 чланова. За председника је наново изабран др. Ђорђе Патосевић — главни надзорник српских вероисповедних школа, а за подпредседника др. Ђорђе Дера, професор новосадске гимназије. На скупштини је међу осталим проглашена награда од 120 фр. из фонда Накиног делу под насловом „Свиларство“, које је написао М. Петровић, професор учитељске школе у Сомбору. За питомца стипендијске закладе Христовора Шифмана ради слушања виших педагошких наука изабран је Ђорђе М. Бугарски, учитељ и богослов из Сенте.

(*Највећа дубина морска*) износи 8513 м., а мерена је 1874. у северном великом океану. Место је то 44°55' сев. ширине 152°26' источне дужине (Гринич).

(*Највиша планина у Босни и Херцеговини*) је Дурмитор. Највиши му је врхунац до 2606 м., на који се досад још нико није попео.

(*Племенити соко*) живи од свију животиња најдуже. Зна се за соколе, који су до 300 година живели.

НЕКРОЛОГ.

Умро је 6 (18.) августа професор кр. гимназије у Госпићу *Никола Божанић*.

22. августа престао је у 65. години живота у једној вили близу Париза *Иван Тургенељ* славни руски писац и један од првих новелиста у светској књижевности опште. Дела Тургенељева преведена су на све културне језике, те их већину имамо и у српском преводу. Мртви остаци славнога списатеља пренеће се из Париза у Петроград.

31. августа преминуо је у Земуну тамошњи опште уважени лекар *Др Јаков Миланковић*. Покојник је био велики пријатељ народне просвете.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Учитељ у Ваљеву *Никодим Ј. Васић* премештен је за учитеља у Београд. Привремено су постављене сврш. приправница *Софија Новковића* за учитељицу у Варјашу и сврш. приправница *Јелена Петровића* за учитељицу у Итебеју. Учитељ у Немету *Тимотија Добрин* премештен је за учитеља у Чоку.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Ђали. Плата 400 ф., 2 ланца земље, стан и огрев. Молбенице црквено-школском одбору у Ђали.

— Тражи се учитељ у Пивница. Плата 228 ф., $\frac{1}{2}$ сесије земље, 4 $\frac{1}{2}$ јутра нашњака, 25 пожунаца жита и стан Молбенице до 20. септ. епархијском школском одбору бачком.

НОВЕ КЊИГЕ.

Извештај о србским народним школама и о вишој девојачкој школи србске православне црквене општите сомборске за 188²/₃. школску годину. Саставио Никола Ђ. Вукићевић школски управитељ. Издала православна србска црквена општина сомборска. Сомбор, штампарија Фердинанда Витермана 1883. Вел. 8^о с. 34.

Дола Буре Јакшића књига IX. Дrame II. У Београду у краљевско-српској држ. штампарији 1883. 8^о с. 265. Цена је свакој књизи динар и по.

Немачки буквар за српске основне школе саставио Младен Средојевић. Друго издање с речником. Панчево 1883. Наклада књижаре Браће Јовановића 8^о с. 72. Цена 15 нов.

Песме у два гласа за ученике народних школа саставио Мита Топаловић коровођа панчевачког српског црквеног певачког друштва и учитељ певања и музике на српској вишој девојачкој школи у Панчеву. II. Панчево 1884. Накладом књижаре Браће Јовановића. (12 страна ноталног текста у вел. 8^о) Цена 30 нов.

Бачбодрошка жупанија земљонис за III. разред срп. нар. школа у бачбодрошкој жупанији као и за домаћу потребу. Издање књижаре Миливоја Каракашевића. Цена 12 новч. У Сомбору штампано код Ф. Витермана 1883. 8^о с. 32.

Изъ псалтира оупражњење въ четвѣи церковнихъ књигъ къ оупотребленію въ народнихъ оучилищахъ. Въ Новомъ Садѣ иждивеніемъ србскихъ књижари Братіи М. Поповиъ 1883. 8^о с. 111. Цена 22 нов.

ПОЗИВ НА ПРЕДБРОЈБУ.

Побуђен и охрабрен са више страна, ја сам одлучно издати **СЛОВА И БЕСЈЕДЕ** које сам, од коко сам свештеник, написао и већим дијелом у главној цркви у Задру изговорио.

Свега ће бити *шесдесет* Слова и Бесједа, и то: уз Часни Пост 33, на Ускрс 3, на Божић 4, на вел. Госпојину 1, на Благовијести 6, на св. Саву 3, св. Николу 3, св. Јована Богослова 2 и св. Илију 5. Ичајући пред очима, да духовну храну мојим слушаоцима пружим, ја сам се старао, да ми говор буде чим је могуће простији, да ме може свак разумјети. — Да ли су ваљане моје проповиједи, просудиће свијет, кад их усчита; од своје стране могу рећи, да нема у њима једне ријечи, која није точна израз мог особног увјерења, и да су све оне удешене са обзиром на сувремено културно стање.

Књига ће изнијети околу 16 печатаних арака у обичној осмини на финој хартији, — и стојаће 1 ф. 60 н., или 4 динара. Ко је жели имати, нека ми се пријави, пак ће добити књигу, кад буде готова, и *тада ће ми новце послати*.

Ко ми пошаље десет предбројника, уступићу му једну књигу на дар.

Рукопис ћу дати да се печата, кад ми се пријави толико предбројника, да могу трошкове печатње исплатити.

У Задру, на Усејковање 1883.

Др НИКОДИМ МИЛАШ,
архимандрит.

ЈАВНА КОРЕСПОДЕНЦИЈА.

Г. Ј. Геслу равн. уч. у Руми. Све до сада изашле бројеве послали смо и слаћемо и даље бројеве. До краја године имате да намиристе још 1 ф. — Г, Д. С. С. уч. у Долову. Потпуних бројева има још од г. 1881. и 1882., од којих сваку дајемо за 1 ф. — У 15. броју овога листа јављено је, да су на маџарском течају у Ваји пали сви Сремци. Сада нам г. Бранко Ј—ћ из Шида јавља, да та судба није постигла све Сремце, пошто је он са врло сигурне стране извештен, да је, ма да је Сремац, испит у Ваји положио. Тај нас исправак весели и радоваћемо се, ако и са других страна слични деманти добијемо. — Гђици Ц. Г. у Чуругу. Као приправница добијате лист у пола цене, с тога претичу од послате форинте 50 н., за које вам можемо послати накнадно или бројеве од друге трећине или пренети тих 50 н., у претплату за идућу годину. Јавите дописником шта да чинимо. — Румска скупштина ући ће у идући број. Молимо за продужење.

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.